

POSTANOWIENIE

19 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

na posiedzeniu niejawnym 19 kwietnia 2023 r. w Warszawie,
w sprawie z powództwa A. W.

z udziałem A. D., B. K., R. L., A. L., Z. L., W. D., T. C., M. S.
i K. K.

o stwierdzenie nabycia spadku,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczyni i uczestników B. K.
i A. D.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie
z 18 marca 2021 r., XXVII Ca 1188/20,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza solidarnie od wnioskodawczyni A. W. oraz uczestników B. K. i A. D. na rzecz uczestniczki R. L. kwotę 377 (trzysta siedemdziesiąt siedem) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Określone w art. 398⁴ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. wymaganie uzasadnienia w skardze kasacyjnej wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania zostaje spełnione, jeśli skarżący wykaże, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być zatem osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które – zgodnie z art. 398⁹ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. - będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Na tych jedynie przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W skardze kasacyjnej wniesionej od postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie z 18 marca 2021 r. (sygn. akt XXVII Ca 1188/20) wnioskodawczyni A.W. i uczestnicy postępowania A. D. i B. K. oparli wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania na przesłankach określonych przez art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do przesłanki istotnego zagadnienia prawnego należy stwierdzić, że skarżący sformułowali je w postaci skierowanego do Sądu Najwyższego zapytania: „Czy sąd spadku, którego działanie jest determinowane z urzędu, na skutek przełamania zasady kontrydiktoryjności postępowania z uwagi na ustalenie praw stanu jest uprawniony do poprzestania na ustaleniu kręgu osób dziedziczących w oparciu treść pism stron postępowania, bez zastosowania procedury ogłoszeń (art. 672 k.p.c.), gdy możliwy jest do przeprowadzenia dowód z aktu stanu cywilnego (art. 4 i art. 79 pkt 1 Pr. a.s.c.) zaś zapewnienie spadkowe nie obejmuje wszystkich elementów sposobu ustalenia tego kręgu (brak pytania o śmierć krewnego oraz umów za życia o dziedziczenie)? Czy sąd spadku mając do czynienia z testamentem pisemnym i ustnym zbliżonych intencją testatora jest nieuprawniony bez wniosku strony do badania treści testamentu pisemnego opinią biegłego?”. Skarżący, precyzując powyższe zagadnienie, tytułem jego wykazania, zaprezentowali rozważania natury konstytucyjnej odnośnie do prawa dziedziczenia oraz wywód, który zasadniczo dotyczył polemiki z ustaleniami faktycznymi dokonanymi przez Sąd Okręgowy w Warszawie oraz oceny dowodów (z zeznań świadków oraz odnośnie do ustalenia osób uprawnionych do dziedziczenia na podstawie dokumentu) przez Sąd drugiej instancji. W swoich rozważaniach skarżący odnieśli się także do mocy dowodowej aktu stanu cywilnego.

Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądem, za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. uznaje się zagadnienie nowe i dotychczas niewyjaśnione. Zagadnienie to musi mieć charakter istotny i być zagadnieniem ściśle jurydycznym, tj. dającym się przedstawić w sposób syntetyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych lub oceny dowodów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 22 grudnia 2008 r., III CSK 285/08, IC BSN 2009, nr 4, s. 48). Chodzi przy tym o zagadnienie o charakterze abstrakcyjnym, którego wyjaśnienie przyczyni się do rozwoju jurysprudencji, a jego rozstrzygnięcie będzie miało znaczenie nie tylko dla oceny konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Z tej przyczyny przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej z powołaniem się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga wykazania przez skarżącego, że w sprawie występuje zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Ponadto, w judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że zagadnienie to nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z 30 kwietnia 2015 r., V CSK 598/14, nie publ. i z 15 kwietnia 2021 r., I CSK 720/20, nie publ.). Zagadnienie prawne, o którym mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., nie może być przy tym pozorne, tj. w szczególności, nie może stanowić próby obejścia dokonanych przez sądy *meriti* ustaleń faktycznych i oceny dowodów. Powyższe wymogi nie zostały przez skarżących spełnione, gdyż rekomendowana przez nich Sądowi Najwyższemu, kwestia była już przedmiotem jego wypowiedzi oraz analiz nauki prawa. Nadto zagadnienie prawne wskazane przez skarżącą jest w istocie pytaniem o trafność stanowiska Sądu Okręgowego wyrażonego w związku z rozstrzygnięciem tej konkretnej sprawy i polemiką z tym stanowiskiem, związaną z zastosowaniem konkretnych przepisów prawa oraz odniesieniem do stanu faktycznego i przebiegu postępowania wraz z oceną przeprowadzonych w sprawie dowodów. Odnosząc się, natomiast, do wypowiedzi orzeczniczych Sądu Najwyższego dotyczących poruszanej w uzasadnieniu

przedmiotowej przesłanki problematyki, należy wskazać, że w orzecznictwie tego Sądu wyjaśniono, że zapewnienie (zrównane pod względem skutków prawnych z zeznaniem pod przysięgą), złożone przez zgłaszającego się spadkobiercę, jest szczególnym środkiem dowodowym stosowanym w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku. Jako takie podlega swobodnej ocenie na podstawie art. 233 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Jego celem jest ustalenie, że nie ma innych spadkobierców aniżeli ustaleni w toku postępowania spadkowego. Nie jest możliwe, natomiast, dokonywanie na jego podstawie ustaleń pozytywnych, czyli istnienia pokrewieństwa lub małżeństwa, a w konsekwencji dziedziczenia ustawowego przez takie osoby, gdyż w zakresie okoliczności dotyczących stanu cywilnego wyłączność dowodową mają akty stanu cywilnego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 31 marca 2006 r., IV CSK 103/05, nie publ., wyrok Sądu Najwyższego z 7 października 2015 r., I CSK 929/14, nie publ.). Ponadto na podstawie zapewnienia spadkowego można ustalić istnienie lub nieistnienie osób, które wyłączałyby znanych spadkobierców od dziedziczenia lub dziedziczyłyby wraz z nimi, oraz ustalić istnienie lub nieistnienie testamentów spadkodawcy, nie można jednak za pomocą tego dowodu stwierdzić innych okoliczności (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 lipca 1966 r., III CR 170/66, nie publ.). Zapewnienie podlega ogólnym regułom oceny dowodów, co oznacza w szczególności, że jego ewentualna sprzeczność z innymi dowodami przeprowadzonymi w sprawie wyłącza możliwość oparcia się na zapewnieniu jako dowodzie wskazującym brak innych spadkobierców (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 21 listopada 1997 r., II CKU 15/97, nie publ. oraz z 8 listopada 2012 r., I CSK 163/12, nie publ.). Sąd Najwyższy jednocześnie podkreślił, że zapewnienie, przy braku wątpliwości w świetle zgromadzonego materiału dowodowego, może stanowić wystarczający dowód nieistnienia innych spadkobierców (zob. wyrok z 7 października 2015 r., I CSK 929/14, nie publ.).

Wskazywane w skardze kasacyjnej przyczyny uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania muszą być skorelowane z zarzutami wypełniającymi podstawy skargi kasacyjnej. W postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy w odróżnieniu od sądu drugiej instancji, który w postępowaniu apelacyjnym w granicach zaskarżenia rozpoznaje sprawę (zob. art. 378 k.p.c.), rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach

zaskarżenia oraz jej podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Z tej przyczyny nieskuteczne jest przedstawienie w skardze kasacyjnej zagadnienia prawnego niepowiązanego z zarzutami zawartymi w skardze kasacyjnej. W takim przypadku sformułowane w skardze kasacyjnej zagadnienie prawne jest bowiem nieprzydatne dla rozstrzygnięcia o zasadności wniesionej skargi kasacyjnej. Taki stan rzeczy zachodzi w odniesieniu do zawartego w skardze kasacyjnej zagadnienia prawnego dotyczącego aktualizacji potrzeby wezwania przez sąd spadku spadkobierców przez ogłoszenie, co jest przedmiotem regulacji art. 672 k.p.c. Zarzutu naruszenia tego przepisu skarga kasacyjna jednak nie zawiera. Tylko więc ubocznie wskazać należy, iż bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy pozostaje kwestia ustalenia daty śmierci osoby wchodzącej w rachubę jako spadkobierca ustawowy na podstawie innych dowodów niż dowód z akt stanu cywilnego, jeżeli ustalenie to jest zgodne ze stanem rzeczywistym. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie zawiera jakiejkolwiek argumentacji prawnej odnoszącej się do zagadnienia uprawnienia sądu spadku do badania z urzędu „treści testamentu pisemnego opinią biegłego”, gdy sąd spadku ma do czynienia z „testamentem pisemnym i ustnym zbliżonych intencją testatora”. Uwzględniając powyższe argumenty należało stwierdzić, że przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nie została przez skarżących wykazana.

W skardze wskazano również na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż „w sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, bowiem dokonują one rozbieżnych ocen w zakresie nieważności testamentów, gdy oceniają wpływ osób trzecich, a każde oświadczenie woli jest składane pod mniejszym lub większym wpływem bodźców zewnętrznych w taki sposób, w jaki pozwala na to aktualnie organizm testatora a sądy swobodnie przykładają cenzus nieważności lub bezskuteczności testamentu, gdy idzie o czytelność pisma testatora lub skreślenia, przełamując w ten sposób zasadę *favor testamenti*”.

Odnosnie do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. należy zauważyć, że warunki wymienione w tym przepisie odnoszą się rozłącznie do dwóch sytuacji: 1) wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i 2) wykładni

przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Przez rozbieżności w orzecznictwie sądów, uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, należy rozumieć istnienie zróżnicowanych albo sprzecznych rozstrzygnięć w sprawach o takich samych lub bardzo podobnych stanach faktycznych, w których mają zastosowanie te same przepisy prawne, wyłożone lub zastosowane w sposób prowadzący do wydania odmiennych orzeczeń albo innych decyzji procesowych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2015 r., III CSK 59/15, OSNC 2016, nr 2, poz. 29). Powołanie się na potrzebę wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie wymaga wskazania konkretnych przepisów prawa, w odniesieniu do których zachodzi potrzeba ich wykładni, określenia w czym wyraża się ta rozbieżność oraz powołania orzeczeń, w których przyjęto różną (rozbieżną) wykładnię konkretnego przepisu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 września 2006 r., IV CSK 268/06, nie publ.). Wymagane jest przedstawienie odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności uzasadniającej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zawierającej szczegółowy opis tego, na czym polegają poważne wątpliwości interpretacyjne (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09, nie publ., z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, nie publ. i z 11 czerwca 2019 r., V CSK 613/18, nie publ.). Wielokierunkowość stosowania prawa oraz różnorodność orzecznictwa nie stanowią przyczyny kasacyjnej przewidzianej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. W realiach przedmiotowej sprawy skarżący zaprezentowali przykładowe rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego zapadłe na tle problematyki zasady *favor testamenti*. W dalszej kolejności zawarli polemikę z ustaleniami faktycznymi poczynionymi przez Sąd Rejonowy dla Warszawy – Woli w Warszawie, jak też Sąd Okręgowy w Warszawie, a w konkluzjach stwierdzili, że Sądy nie przeprowadziły prawidłowego postępowania dowodowego, rażąco naruszając zasadę *favor testamenti*. Mając na względzie wskazane wymogi stawiane w orzecznictwie Sądu Najwyższego wykazaniu przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. należy stwierdzić, że skarżąca w żadnym przypadku nie sprostала tym wymaganiom. Nie można bowiem zrównywać wielokierunkowości stosowania prawa w niejednakowych stanach faktycznych oraz różnorodności orzecznictwa, naturalnej i uzasadnionej, z rozbieżnością orzecznictwa, zasadniczo niepożądaną i

wymagającą krytycznej oceny oraz ewentualnej eliminacji. Objęty, zaś, skargą kasacyjną wywód prawny skarżących odnośnie do wykazania przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. stanowi zasadniczo wyciąg z ustaleń stanu faktycznego sprawy, oceny faktów i dowodów wraz ze odniesieniem się do kilku przykładowych rozstrzygnięć Sądu Najwyższego.

Wskazać również należy, że nie zachodzi również nieważność postępowania, którą Sąd Najwyższy bierze pod rozagę – w granicach zaskarżenia - z urzędu (art. 398¹³ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego - na stosowany wniosek zawarty w odpowiedzi na skargę kasacyjną - orzeczono na podstawie 520 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1, 398²¹ i 13 § 2 k.p.c. oraz przepisów § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800).

[SOP]

[ał]